

על יעקב-אהרון אנטין מתוך ספר קובל

המעבר מעיירה לעיר

בשנת 1847 חיו בקובל 2647 יהודים. כעבור 50 שנה, בשנת 1897, עלה מספרם ל-8521, כלומר, בתקופה זו גדלה האוכלוסיה היהודית בעיר פי שלושה ומעלה.

ב"המליץ" משנת תרנ"ג (1893) כותב הינך גלר, כי בשנה זו היה מספר תושבי-העיר חמשה-עשר אלף ורובם יהודים. עדותו של גלר היא אבטנטית ואין לפקפק במהימנותה ולפיה יוצא, שבמשך יובל שנים גדלה הקהילה היהודית בעיר פי חמשה ומעלה.

מה גרם לגידול זה? בדומה לנפש-האדם, שאין להגיע עד חקר תכליתה, כן גם בעולם החומר, בכלכלה, פועלים "נעלמים" שאין לפענחם. ואם כי לא ידועים לנו כל התהליכים שהביאו לגידול מהיר כזה של מספר יהודי-העיר, הנה ישנו גורם כלכלי אחד, שהוא כולו נגלה, כולו ודאות — סלילת מסילת-הברזל, שהיתה השניה ברוסיה.

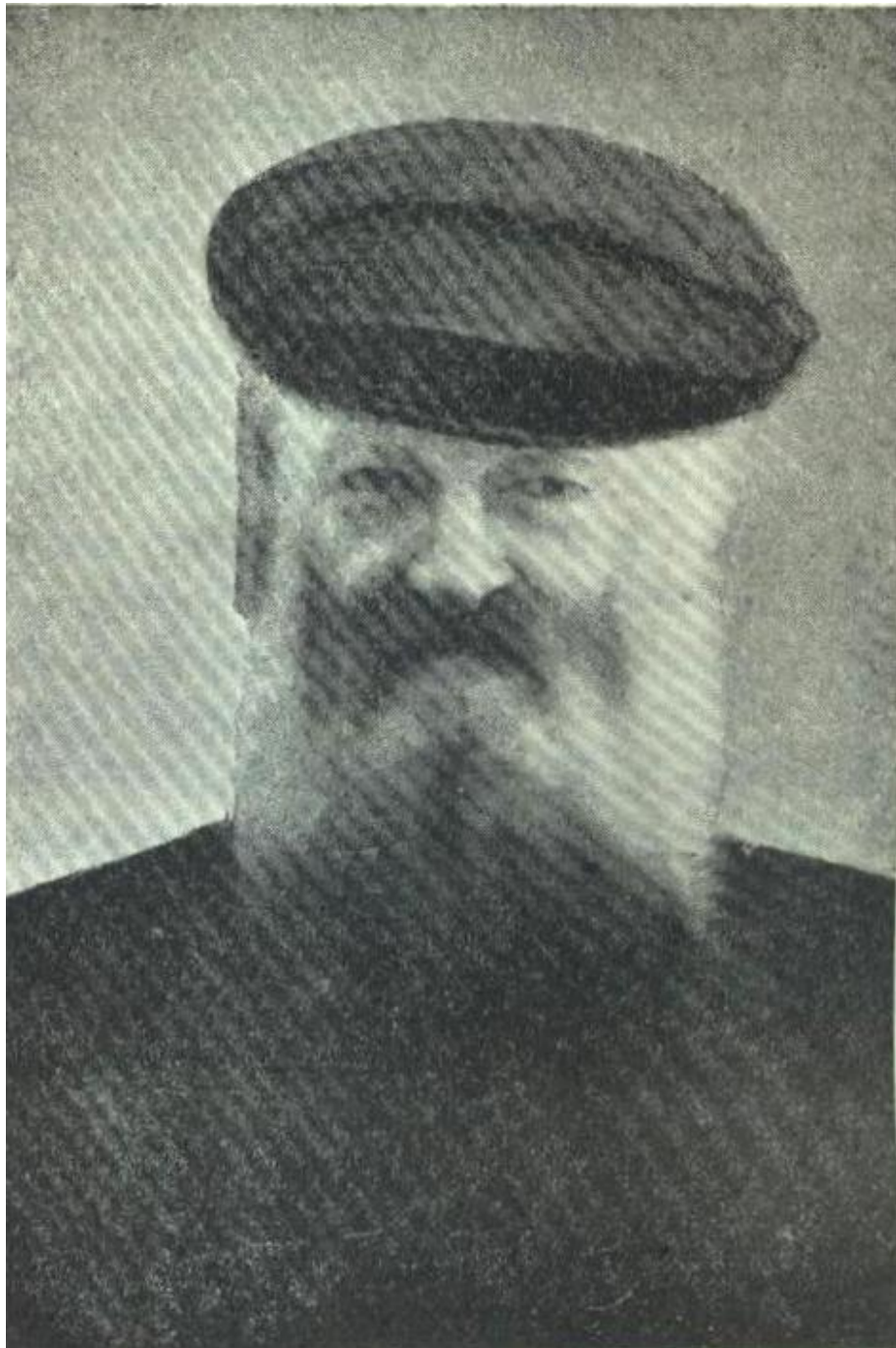
משעה שנסללה המסילה פשטה העיר צורתה הישנה ולבשה צורה חדשה. כבמטה-קסם צצו בעיר רחובות גדולים ורחבים, וביחוד, "רחוב בית-הנתיבות" היפה, שבתיו נבנו לפי סגנון-בנייה חדיש. על-יד העיר העתיקה, שבתיה בלו מזוקן ושרחובותיה היו צרים וקטנים — קמה על "חולות" עיר חדשה, רעננה, מלאת מרץ ויופי. בד-בבד עם צמיחת הבתים והרחובות החדשים צמח ישוב יהודי חדש בעיר, תוסס ומלא-חיים.

מטמורפוזה זו, שנוי-דמות זה של העיר, חלה הודות לפעלו של אדם מופלא, רב-פעלים — יעקב-אהרון אנטין ז"ל, מי שהיה הקבלן לסלילת מסילת-הברזל.

אנטין התישב בקובל לפני למעלה ממאה ועשרים שנה. מוצאו מהעירה רומנוב, פלך מוהילוב, ע"י העיר ליאדי. הוא היה מאנשי חב"ד וחסיד נלהב של רבי מנחם-מנדיל בעל ה"צמח צדק". נכדו של רבי שניאור-זלמן, מייסד שיטת חב"ד בחסידות.

אנטין עמד בקשרי-ידידות עם הנסיך קורסקוב-דונדיקוב מרומנוב, והודות להמלצתו נמסרה לו סלילת מסילת-הברזל.

טרם שקבל את העבודה נסע אנטין ל"צמח צדק" לקבל ברכתו. הרבי ברך אותו והוסיף, שטובה גדולה עתידה לצמוח ליהודי-העיר ממסילת-הברזל ומן השמים יסייעו בידו.

ר' יעקב אנטין ז"ל

אנטין היה עשיר מופלג והונו נאמד בחצי מיליון רובל. אך כתלמיד-חכם ידע היטב את הכתוב „וכשאני לעצמי, מה אני“? לכן השקיע את הונו הרב במפעלי-בנייה ענקיים, כדי לתת פרנסה וקיום לפועלים היהודים בעיר. זה היה הסטימול, הכוח המעורר, שעורר אותו לבנות את 30 הקסרקטינים הגדולים בשביל ה„קובלסקי פולק“. בעבודות אלו הועסקו בעיקר פועלים יהודים. ולא לחינם התיפחו בעלי-המלאכה היהודים בשעת הלוחית: „מי יתן לנו עבודה, אם רב יעקב-אהרן איננו“.

וכך מתאר את דמותו הינך גלר בגליון „הצפירה“ כ”ט טבת תרנ”ח: „המנוח היה זקן-העדה ופארה, ראש וראשון לכל דבר שבצדקה, ירא-שמים והולך תמים

את כל איש. לבו היה רחב כפתחו של אולם להיטיב ולחלץ אביון מעוניו. ביתו היה פתוח תמיד לכל עני וקשה-יום ויהיו עניים בני-ביתו. מעולם לא אכל פתו לבדו. מבלי שיאכלו עניים על שולחנו. וכרוב עשרו לא גאה לבבו ויהי ענו ושפל-רוח ויקבל בסבר פנים יפות כל עני דורש עזרתו. יתומות עניות רבות הכניס לחופה. אלמנות לא שילח ריקם ודאג לכלכלתן ולשלומן.

המנוח היה אוהב עמו בכל לב ונפשו. וארץ-הקודש היתה משאת-נפשו וערג תמיד להשתקע שם. הוא שלח. מדי שנה בשנה. כסף רב לכל מוסדות-הצדקה שבארץ-ישראל. הוא דאג לפועלים העברים לתת להם מקום להשתכר והיה שקוע תמיד בבנין בלי כל תועלת לעצמו. אך למען ימצאו פועלים עברים עבודה אצלו. אנטין נפטר בי"ז בטבת תרנ"ח (1898). בן 77 היה במוותו. בהלויתו עזבו הסוחרים עסקיהם. הפועלים שבתו ממלאכתם. החנויות סוגרו והמלמדים יצאו מחדריהם וכולם כאיש אחד באו לגמול את החסד האחרון עם המנוח. הלויה כזאת לא ראו גם זקני-העיר.

אנטין התגורר ברחוב ווקולנה הישן. הוא בנה בחצרו בית-כנסת. שנקרא הבית-מדרש של אנטין. גם אשתו. נחמה אנטין. הצטיינה בנדיבות-לבה ובדאגתה לבחורי-ישיבה עניים. לתכלית זו בנתה בכספה "ישיבה". בית-תפילה נהדר ומשוכלל וכל הוצאות-הבית היו על חשבונה. בית-מדרש זה היה יחיד במינו בעיר.

בית ענטין 2015. צלום: יקי אנוך, בסיור מטעם הארגון

מערי המדינה .

קאוועל (פ' וואליון). (ציון לנפש נדיב). אבדה גדולה אבדה לעדתנו במות עליה הגביר הנדיב הישיש ה"ר יעקב אהרן ב"ר שניאור זלמן ענטין ז"ל ביום ג' י"ז טבת העבר. המנוח היה זקן העדה ופארה, ראש וראשון לכל דבר שבצדקה, ירא שמים והולך תמים את כל איש. לכו היה רוחב כפתחו של אולם להיטיב לרל ולחליץ אביון מעניו, וידו פתוחה לכל פושט יד. בכל עניני הצדקה של צרכי העיר היתה גרבתו הראשונה ביר נדיבה, ובסאזנים נשאה יחד את כל גרבות שאר גבירי העיר. ביתו היה פתוח תמיד לכל עני וקשה יום ויהיו עניים בני ביתו. מעולם לא אכל פתו לבדו מבלי שיאכלו עניים על שלהנו, וכרוב לעשרו (הצי מיליון רו"כ) לא גאה לבכו ויהו ענו ושפל רוח, ויקבל בסבר פנים יפות כל עני דורש עזרתו; יתומות עניות רבות הכניס לחופה, אלמנות לא שלח ריקס וידאג לכלכלתן ולשלומן. על אורחיו הרבים פקח תמיד עין לכל יכליסום משרתי ביתו, להאכילם ולהשקותם לכל יגרע חלקם סחלקו הוא. עוד בלי ש"ק טרם יפול על ערשו, התבונן כי יפקד מקום אחד העניים מאוכלי שלהנו מדי שבת בשבת וישאל פעמים אחדות על סבת העדרו ויצטער מאד.

בכל עסקיו הגדולים נשא ונתן כאכזבה זיעש לו שם בישרת לבו ותמתו בין כל השרים הגדולים ובכל אשר פנה הצליח. המנוח היה אוהב עמו בכל לב ונפש, וארץ הקרושה היתה תאות נפשו ויערג תמיד להשהקע שמה וישלח מדי שנה בשנה כסף רב לכל מיסדי הצדקה אשר שם. הוא דאג להפועלים העפרים לתת להם מקום להשתכר והיה שקוע תמיד בבנין בלי כל תועלת לעצמו אך למען ימצאו פועלים עברים עבודה אצלו, ולא לחנם יאנו ויאבלו כל בעלי המלאכות בעירנו עתה על מותו: "מי יתן לנו עבודה אם ר' יעקב אהרן איננו" נשמעו מפי פועלים רבים בעת הלויית המת.

אנשי העיר ירעו להוקיר את המנוח בחייו, ועתה במותו חלקו לו בכוד גדול; הסוהריהם עזבו עסקיהם ומסחריהם הפועלים שבתו ממלאכתם, התנויות סונרו והמלסדים יצאו מהדריהם, וכולם כאיש אחד באו לגפול החסד האחרון עם המנוח הנכבד. סדר ההלויה נערך במשטר גאה מאד; חניכי

בית הספר „משכיל אל דל“ וסוריהם הלכו לפני הסמטה ,
 אחריהם תלמידי הת"ת ומלמדיהם , ובקול מעורר אבל קראו :
 „צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו“ . הסמטה נשאה בכתף
 ע"י טובי העיר ונכבדיה , ואחריה אדם רב נמשך , והאורחה
 השתרעה לארך שתי וויערסט . הלוייה בהמון רב כזה לא
 יזכרו גם הוקנים שבעיר , גם נוצרים רבים נהרו אחרי סמטת
 המנוח שבאו לחלק לו הכבוד האחרון ושר העיר לווהו עד
 בית מועד לכל חי , ויתמהמה שם עד אשר נסתם הגולל .
 הראב"ד הספידו שלש פעמים בדברים יוצאים מן הלב ויספר
 בשבחו של המנוח ויתאר את גודל ערך האברה שאינה חוזרת
 שאבדה לעדתנו וכל העם געה בכביה .

לפני הסמטה נתלק כסף הרבה לעניים , ולמוסרי הצדקה
 בעיר נתנו לע"ע יורשי המנוח (הצואה טרם נודעה) המכומים
 האלה : לגמר בנין ביהכ"ג 3000 רז"ב ; לבנין בית תלמוד
 תורה חדש 1500 רז"ב ; לבנין בית מקדש מעט בחצר הקברות
 אשר יקרא ע"ש המנוח : „בית יעקב“ 500 רז"ב ; לגדר אכנים
 לשרה הקברות 1000 רז"ב ; לבנין בית מרחץ 600 רז"ב ;
 לבקור חולים 500 רז"ב ; חברת סלבישי ערומים 100 רז"ב ;
 „משכיל אל דל“ 100 רז"ב ; לחברת מתעסקים (לצרכי חבריכים
 למתים עניים) 200 רז"ב ; לתשעה בתי התפלה לכל אחד 36
 רז"ב ; לבית המדרש בעיר 100 רז"ב ; לבית אסף לוקנים
 עניים (הקדש) 50 רז"ב ועוד מכומים קטנים עם גדולים לצרכי
 צדקה שונים .

בן שבעים ושבע שנה היה המנוח במותו ויקבר בשיבת
 טובה , וישאר אחריו בנים ובנות , גם בני שלשים ובני
 רבעים ראת על ברכיו , ועל כלם השאיר שם טוב אשר לא
 מהרה ישכח מלב יודעיו . על מותו יתאבלו רבים וביתור
 העניים והאביונים אשר המנוח היה תומכם בסתר כפי שמספרים
 עתה אחרי מותו . ינחם ה' כל המתאבלים עליו וסחה דמעה
 מעל כל פנים , יסתקו להמנוח רגבי עפרו ותנצב"ה .
 אחר מסוקירי המנוח בתיו ובמותו העניך געללער .

ח. ז. סלאנימסקי }
 נ. סאקאלאוו } המו"ל

בית ענטין 2007. צלום: צבי רז

בית ענטין 2011 לאחר שיפוץ דל שעבר הבית הרעוע. צלום: צבי רז